

DOI 10.31392/ONP-npu-1.2021.08
UDC 37.13.75:17.022.1:373.3

**TECHNOLOGY
OF STATEMENT
PEDAGOGICAL
RESEARCH WITH
METHODS
OF EDUCATION
OF ART VALUES
OF JUNIOR
SCHOOLCHILDREN**

Iraida Rudenko

*Ph. D of Pedagogical Sciences, Associate
Professor of Chair Fine Arts,
National Pedagogical
Dragomanov University,
Turgenevskaya str., 8/14, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2152-2129>
e-mail: i.v.rudenko@npu.edu.ua*

Volodymyr Truch

*Member of National Union artists of Ukraine,
Senior Lecture of Chair Fine Arts,
National Pedagogical
Dragomanov University,
Turgenevskaya str., 8/14, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3630-8221>
e-mail: v.m.trush@npu.edu.ua*

Abstract. *The article focuses on the course of the ascertaining stage of pedagogical research with the experimental method of education of artistic values of junior schoolchildren and a brief analysis of the results. For this purpose, an analytical method was used to understand methodological and pedagogical sources, generalizations and conclusions about the artistic value of art in the projection of art pedagogy, testing technology, monitoring the learning of students and schoolchildren, diagnosing artistic values of primary school children and introducing experimental methods in educational process. The study of scientific and methodological literature allowed highlighting the relevance and novelty of the study, which is to develop technology, methods and involvement of students of the Department of Fine Arts of the National University named after M.P. Dragomanov in the pedagogical experiment. The participation of students in the experiment is aimed at the similar creation of questionnaires, questionnaires, tests of various kinds for their own research on the topic of the diploma project, the acquisition of research and experimental experience.*

During the experiment, the age specifics of junior schoolchildren were clarified. The proposed technology was carried out sequentially in three stages: propaedeutic-verification, educational-introductory, educational-corrective. The experimental work was accompanied by the guidance of experimenters and the presence of a teacher. The research method used the method of controversy, game method, artistic-practical and integrated task, approbation of artistic integrative techniques, visual test, questionnaire, conversation, online game, online synthesizer and forms of work: game «Karaoke», role-playing game, happening, mobile and computer games, competitions. Students used a variety of play forms and methods to create a situation of success in which children reaffirmed their commitment to value. The proposed technology and experimental methods are aimed at teachers, teachers, club leaders in the education of artistic values of students and teaching students in the process of pedagogical practice.

Key words: *questionnaire, visual test, game methods, artistic values, students, elementary school students.*

DOI 10.31392/ONP-npu-1.2021.08
УДК 37.13.75:17.022.1:373.3

ТЕХНОЛОГІЯ КОНСТАТУЮЧОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ З МЕТОДИКОЮ ВИХОВАННЯ ХУДОЖНІХ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Руденко І. В.

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри образотворчого мистецтва,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
вул. Тургенєвська, 8/14, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2152-2129>
e-mail: i.v.rudenko@npu.edu.ua

Труш В. М.

Член Національної Спілки
художників України,
старший викладач кафедри
образотворчого мистецтва,
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова,
вул. Тургенєвська, 8/14, Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3630-8221>
e-mail: v.m.trush@npu.edu.ua

Анотація. У статті акцентується увага на перебігу констатуючого етапу педагогічного дослідження з експериментальною методикою виховання художніх цінностей молодших школярів та стислий аналіз отриманих результатів. З цією метою використані аналітичний метод для осмислення методичних та педагогічних джерел, узагальнення та висновків щодо художньої цінності мистецтва в проекції педагогіки мистецтва, апробація технології, спостереження за навчанням студентів та школярів, діагностування художніх цінностей молодших школярів та впровадження експериментальної методики в навчально-виховний процес. Вивчення науково-методичної літератури дозволило виокремити актуальність та новизну дослідження, яка полягає у розробці технології, методики і залучення студентів кафедри образотворчого мистецтва Національного університету імені М.П. Драгоманова до педагогічного експерименту. Участь студентів в експерименті спрямована на аналогічне створення анкет, опитувальників, тестів різного характеру для власних досліджень з теми дипломного проекту, набуття дослідницько-експериментального досвіду.

У перебігу експерименту уточнено вікову специфіку молодших школярів. Запропонована технологія проводилася послідовно за трьома етапами: пропедевтично-перевірочний, навчально-ознайомчий, навчально-корегувальний. Експериментальна робота супроводжувалась керівництвом експериментаторів та присутності вчителя. У процесі дослідження використовувались метод полеміки, ігровий метод, художньо-практичне та інтегроване завдання, апробація художніх інтегративних технік, візуальний тест, анкетування, бесіда, онлайн-гра, онлайн-синтезатор і форми роботи: гра «Караоке», рольова гра, хепенінг, рухливі та комп'ютерні ігри, змагання. Студенти за допомогою різноманітних ігрових форм та методів створювали ситуацію успіху, в якій діти підтвердили свої прихильності до ціннісних надбань. Запропонована технологія та експериментальна методика націлює викладачів, учителів, керівників гуртків на виховання художніх цінностей школярів і навчання студентів у процесі педагогічних практик.

Ключові слова: анкетування, візуальний тест, ігрові методи, художні цінності, студенти, учні початкової школи.

Вступ та сучасний стан проблеми дослідження. Освіта як суспільний інститут спрямована на адекватне реагування потреби сьогодення педагогічної науки і шкільної практики з пошуку оптимальних шляхів виховання в учнівській молоді цінності художньої культури суспільства з її подальшою трансляцією у життя.

Різні аспекти професійної підготовки учителів мистецьких дисциплін висвітлені у працях О. Матвієнко, Н. Миропольської, О. Сови, О. Смірної, О. Шевнюк та ін. Автори наголошують, що навчання майбутніх учителів мистецьких дисциплін науково-дослідницької роботи сприяють становленню практичного досвіду для подальшої педагогічної діяльності.

Зокрема, Н. Миропольська вбачає у процесі педагогічного експерименту розвиток аналітичного мислення та креативності студентів, тому що його «діагностичний блок надає можливість зробити узагальнення і осмислення конкретного досвіду та апробацію нового» [2, с. 159].

Як вважають О. Матвієнко та О. Шевнюк, цінність мистецтва залежить від світоглядних й художніх орієнтирів особистості, а «звернення до мистецьких творів надає імпульс до творчості і сприяє вихованню мистецьких цінностей особистості» [4].

В наскрізних програмах практичної підготовки студентів [3] для студентів педагогічних закладів вищої освіти передбачене отримання досвіду в процесі педагогічних практик у шкільних та позашкільних закладах.

Проаналізований стан даного явища дає підстави стверджувати, що цінності пронизують усі сфери життя людини, у тому числі її професійні погляди та світосприйняття. Але конкретно, вивченню художніх цінностей молодших школярів та навчанню майбутніх вчителів мистецьких дисциплін роботи з діагностичним інструментарієм у перебігу педагогічного експерименту на педагогічних практиках недостатньо приділено уваги у науково-методичних працях.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні технології констатуючого етапу педагогічного дослідження та експериментальної методики виховання художніх цінностей молодших школярів.

Завдання дослідження вирішують проблему залучення студентів до експериментально-дослідницької діяльності; перебіг експерименту з виявлення вихованості художніх цінностей молодших школярів; апробацію інтегративних художніх технік.

Виклад основного матеріалу дослідження. Констатуючий експеримент проводився у присутності вчителя за керуванням дослідників. Його технологія поділялася на три етапи. Експеримент впроваджувався у Скандинавській гімназії та спеціалізованій школі № 71 міста Києва. Експериментом було охоплено дітей та студентів кафедри образотворчого мистецтва Факультету педагогіки і психології Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова у кількості 142 особи.

Експериментальна методика передбачала використання таких **методів дослідження**, як бесіду і письмове опитування з дітьми та студентами, візуальний тест в 1–2-х класах та анкети у 3–4-х класах з використанням ігрових методів та форм, що уможливило одержати необхідні емпіричні дані за всією кількістю респондентів. Окрім того, дітей забезпечували різними матеріалами (лінери, воскові та кольорові олівці, фломастери, контурні фарби, контури з блискітками та перламутрові, гель з ефектом паморозі, маркери, акварельні фарби та гуаші, клейкі кольорові плівки тощо), що сприяло апробації художніх інтегративних технік.

Виклад основного матеріалу дослідження. Пропедевтично-перевірочний етап почався з настановної конференції для студентів. На ній, окрім оприлюднення загальної інформації, студентів поставили до відома про експериментально-дослідницьку роботу. Для з'ясування розуміння студентами предмета дослідження, їм запропонували опитувальник. Його мета полягала у наданні студентам уявлень про формулювання запитань для школярів про художні цінності. Загалом, відповіді до поставленої проблеми «Як Ви розумієте дефініцію художні цінності?» викликали утруднення у студентів. Для полегшення висловлень запитання уточнювалося «Взагалі, що є цінностями для людини?» Після роздумів студентів відбулася полеміка про те, що процес створення художнього твору і сам художній твір є цінність для митця. У підсумку дійшли згоди, що художні цінності – це матеріальне або ідеальне явище значуще для суспільства та особистості, заради якого вона діє і живе. Наступне запитання стосувалося припущень щодо художніх цінностей дітей. Студенти вбачали, що для них художніми цінностями можуть бути власні вироби, малюнки, скульптурки, вміння зробити їх для себе та інших людей. Третє питання уможливило з'ясувати, які запитання поставити дітям та, у якій формі провести анкетування з врахуванням їхніх інтересів. Наприклад, Анастасія Чернявська (4 курс) радила спитати «Чим найбільше їм подобається займатися у вільний час?» Вона аргументувала своє запитання тим, що за межами школи діти занурюються у власні інтереси. Кучеренко Юлія (4 курс) внесла пропозицію щодо запитання про малювання, танці, музику, співи, ліплення, захоплення театром та проведення анкетування у формі гри. Пристрасть Анастасії Мірошниченко (3 курс) спрямована на створення мультиплікаційних героїв, роботу в Instagram. Її запитання безпосередньо зачіпало проблеми комп'ютерної гри та мультиплікації. Студенти передбачали, що не всім дітям подобається займатися художньою діяльністю. Можливо школярі віддають перевагу іншій творчій діяльності, тому, їх варто спитати про це.

Окрім того, студенти спиралися на дослідження ряду авторів [1], в якому розглянуті основні характеристики дітей початкової школи. Висновки студентів зазначили, що у 1-му класі специфіка навчання визначається творчістю, наочністю, позитивними емоціями, сенсорними відчуттями. У 2-му класі переважає наочно-дієве мислення. Для тривалої зосередженості учням необхідна зовнішня опора у вигляді демонстрації цікавих картинок, ігрових ситуацій. У школярів 3-го класу посилено формується дрібна моторика. Вони добре виконують стандартні завдання, вміють діяти за зразком. Дещо уповільнюється розвиток уяви і творчих здібностей. У цьому віці діти часто ходять не лише до школи, а й відвідують мистецькі заклади, туристичний клуб, спортивні секції та різні гуртки у центрах технічної творчості. Учні 4-го класу здатні групувати причинкові наслідкові зв'язки, синтезувати інформацію, робити висновки, передбачати розвиток подій, оцінювати ситуації, спроможні до самооцінки.

Таким чином, варто постійно спонукати школярів початкової школи до креативності, включати у навчальний процес творчі завдання, використовувати ігрові методи та форми проведення занять, приділяти увагу розвитку дрібної моторики, логічному та абстрактному мисленню.

Навчально-ознайомчий напрям безпосередньо розпочався у школі. Він спрямовувався на впровадження експериментальної методики виховання художніх цінностей молодших школярів у 1–2-х класах. Візуальний тест, запропонований

дітям, складався із зображень різних видів діяльності, що охоплюють дитячі цінності, відповідні їх запитам. У ньому дітям радили проставити цифри від 1 до 13 у клітиночки під кожним зображенням. Після отриманих результатів тесту студенти розподілили дітей на команди за цінностями, яким вони віддають перевагу. До першої команди увійшли діти, які віддавали перевагу малюванню. Їх ініціювали до вирішення інтегрованого завдання зі створення портретів мультиплікаційних героїв у будь-якій художній техніці та придумати свій мультик з пригодами Капітошки та інших улюблених героїв. Вони мали уявити себе у ролі анімаліста, а клас – кіностудією. Відбулося обговорення сюжету і дійшли консенсусу, що діти намалюють фрагменти мультику для діафільму про те, як Капітошка з друзями повернули яскраві кольори у Королівство Веселки. Другій команді, діти якої обрали музичну діяльність призначили улаштувати маленький концерт за мотивами знайомих мультфільмів у грі «Караоке». Для вирішення завдання дітям показали фрагменти з мультків «Капітошка», «Лікар Айболить», «Ведмедик і той, хто живе у річці» та «Таємниця країни суніць». «Караоке» відбувалося у супроводі мультфільмів та наданими словами пісень «Капітошка» й «Пісенька Ведмедика».

До третьої команди увійшли діти, які люблять різні види художньої творчості. Їх попросили вразити глядачів (дослідників, учителя, дітей класу, студентів) хепенінгом з осучасненої казки «Колобок» за участі героїв мультфільмів «Лунтик», «Свинка Пепа», «Фіксики», «Кріт» тощо. Діти переглянули фрагменти мультфільмів та вирішували інтегроване завдання: «Виготуйте маску-капелюшок обраного героя й запрошення на хепенінг. Організуйте сценку про нові пригоди Колобка». Дітям призначили ролі за сценарієм розробленим студентами. Сюжет сценки спрямований на повернення кольору та музики у казковий ліс. Отже, мама свинки Пепі спекла Колобка. Вночі прийшов Лунтик і запропонував усім героям подорож через ліс. У темряві всі предмети стають сірими й одноманітними. Герої, очолювані Кротом-художником, розфарбували дерева, птахів, траву у лісі і все засяло різнобарв'ям. Happy ending хепенінгу відбувся під музику з мультфільмів «Музична шкатулка», «Ноти», «Повтори мелодію» тощо.

Четвертій команді, діти якої переважно обрали комп'ютерні та рухливі ігри, запропонували розповісти про онлайн-ігри «Равлик Боб», «Розмальовки» «Піаніно» тощо. Діти натхненно розповідали про гру «Піаніно» (онлайн-синтезатор), в якій з'являється шанс створити мелодію прямо на клавіатурі або мишею, адже не завжди є нагода тренуватися на живому інструменті. Окрім того, з навушниками нікому не заважаєш. Вони наголошували, що у грі «Розмальовки» важливо слідувати за точками для утворення рисунку, який заливають кольором. Коли він буде завершений, потрібно натиснути на кнопки під ним і художній образ оживе (метелик махає крильцями, ракета полетить у космос, їжачок смішно згорнеться в клубочок).

Окрім того, діти згадали різні ігри, в тому числі гру «Веселка». Вони з радістю не тільки розповіли про неї, а й навіть запросили всіх взяти участь. Потім дітей зі студентами запросили до гри «Чи знаєш ти кольори?» Гра вимагала підготовки. Школярі отримали художньо-практичне завдання: «Проставте плями різної форми відповідно веселковому спектру та відтінків на кожній стороні фартушка». Їм видали підготовлені фартушки з двох частин: одна – на груди, інша – на спину. Учасників поділили на ланки і провели змагання. Ведучий формулював зада-

чі: «Побудуйте теплу, холодну кольорову гаму, кольорове коло, червоні відтінки тощо». Студенти і діти допомагали один одному орієнтуватися серед кольорів, які знаходилися спереду та на спині учасників.

Навчально-коригувальний напрям ознаменувався роботою з учнями 3–4-х класів. Він проводився з опорою на досвід студентів, накопичений у перебігу попередніх напрямів. Вони ознайомились з анкетною для школярів та докладно пояснили їм, як позначити цифрою від 1 до 8 порядок пріоритету цінностей. Анкета охоплювала життєві цінності, серед яких пропонувалася творча та художня діяльність. Щоб уточнити конкретну творчу та художню цінності школярам запропонували гру «Хто швидше та більше збере учасників до своєї команди». Було обране сім капітанів за кількістю відповідей на питання анкети про творчі цінності. Кожному капітану вручили табличку з написаною конкретною творчою та художньою цінністю. Потім попросили школярів підійти до них за цінністю, яку вони обирають як пріоритетну. Це дало змогу розділити дітей на дві групи: тих хто обрав художню діяльність та тих, хто обрав творчу. Так підтвердилася гіпотеза про те, що не всі учні 3–4-х класів займаються художньою діяльністю та визначився пріоритет художніх цінностей серед творчих. Ігрова форма полегшила узагальнити результати анкетування.

Третій етап технології констатуючого експерименту завершився підсумковою конференцією. На ній студенти узагальнили отриманий дослідницько-експериментальний досвід та дійшли висновку, що ігрова форма у проведенні експерименту дозволила підтвердити не повну визначеність молодших школярів з художніми цінностями, оскільки вони знаходяться у творчому пошуку. Вони відмітили, що учні 3–4-х класів вже починають цінувати творчість, але віддають перевагу нагальним життєвим потребам. Серед творчої діяльності виділяють спорт, фізико-математичні та природничі науки. Вибір дітей творчих цінностей, в тому числі художніх, обумовлене наявністю дисциплін у школі. Тому, серед художніх цінностей останнє місце займає театр. Це свідчить про відсутність інтересу до театру або неналежна увага зі сторони дорослих.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, вперше впроваджене технологію констатуючого етапу педагогічного дослідження та методику виховання художніх цінностей молодших школярів; обґрунтована доцільність залучати студентів до експериментально-дослідницької діяльності під час педагогічних практик; апробоване художні інтегративні техніки.

Студенти ознайомились з перебігом констатуючого експерименту та набули пропедевтичний досвід створення аналогічних анкет й тестів для власних досліджень. Школярі початкової школи знаходяться у пошуку творчої діяльності серед пропонувананих дорослими, але тимчасово обрали ті чи інші художні та творчі цінності.

У ході педагогічного експерименту використовувались метод полеміки, інтегроване завдання, апробація художніх інтегративних технік, візуальний тест, анкетування, бесіда та різні методи і форми гри: онлайн-гра, «Караоке», рольова гра, хепенінг, рухливі та комп'ютерні ігри, змагання.

Подальшого розгляду потребують методи і форми проведення формувального експерименту на наступному етапі педагогічного дослідження або з іншою віковою групою дітей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Вчимося жити разом : посібник для вчителя з розвитку соціальних навичок у курсі «Основи здоров'я» / Воронцова Т. В., Пономаренко В. С. та ін. Київ. 2016. 232 с.
2. Миропольська Н. Є. Готовність учителів до впровадження естетико-виховних технологій. *Естетика і етика педагогічної дії* : збірник наукових праць. Київ; Полтава. Вип. 7. С. 152-162.
3. Наскрізна програма практичної підготовки студентів: освітній ступінь бакалавр : збірник наскрізних програм практик студентів за спеціальністю університета. Ч. 1. Редкол. В. П. Андрущенко, Р. М. Вернидуб, Г. М. Торбін [та ін.]; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ. 2019. 720 с.
4. Shevniuk O. L., Matvienko O. V. Moral Values and Skills: The Challenges of Space Exploration Practices. *Philosophy and Cosmology*, 2019. Volume 23, P. 123-131. URL: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/23/11> (accessed : 06.10.2020).

REFERENCES:

1. Vorontsova, T. V., Ponomarenko, V. S. «et al.» (2016). Vchymosia zhyty razom. *Posibnyk dlia vchytelia z rozvytku sotsialnykh navychok u kursi «Osnovy zdorovia»* [We learn to live together. A social skills teacher's guide to the Basics of Health course]. Kyiv : Vydavnytstvo «Alaton», 232 [in Ukrainian].
2. Myropolska, N. Ye. (2014). Hotovnist uchyteliv do vprovadzhennia estetyko vykhovnykh tekhnolohii [Readiness of teachers to implement aesthetic and educational technologies]. *Estetyka i etyka pedahohichnoi dii* : zbirnyk naukovykh prats. Kyiv; Poltava, 7, 152-162 [in Ukrainian].
3. Naskrizna prohrama praktychnoi pidhotovky studentiv: osvitnii stupin bakalavr (2019) [Cross-cutting program of practical training of students: bachelor's degree]: *zbirnyk naskriznykh prohram praktyk studentiv za spetsialnistiu universyteta* [Coll. end-to-end internship programs for students majoring in the university]. Ch. 1. Redkol. V. P. Andrushenko, R. M. Vernydub, H. M. Torbin [«et al.».]. Nats. ped. un-t imeni M. P. Drahomanova. Kyiv, 720 [in Ukrainian].
4. Shevniuk, O. L., Matvienko, O. V. (2019). Moral Values and Skills : The Challenges of Space Exploration Practices. *Philosophy and Cosmology*, 23, 123-131. URL: <https://doi.org/10.29202/phil-cosm/23/11>